

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ  
ul. ...  
NIP 956 16 25 127; REGON 870502736  
KRS 00000 41692  
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

11109



Sym:  
Steyer Donald

Sopot

Toruń - Warszawa  
„Grunwald”, nr 015 - AK  
Steyer Donald  
ps. „1613” „Grom II”

M-885/1585 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI  
TECZKI

Steyer Donald .....

J: M-885/1585 Rom. ....

Jomin - Warszawa a. KOM - A. S.

I./1. Relacja —

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 6 s. 1-9

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

.....

.....

.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 8

VI. Fotografie dwa ilonografii



II. Materiały uzupełniające releksję -  
- Steyer Donald

1. art. Nowaczyk Henryk, „Michał”, Dzienniki Bałtycki, 19.06.1987, kserokop. K. 1 s. 1
2. Mieczysław Wojewodowski, Profesor Donald Steyer, Roczn. Toruński, tom 23/20, 1996, s. 139-144, kserokop. K. 3 s. 2-7
3. K. Steyer, biogram „Steyer Donald”, [w:] Słowa biografizmu konspiracji pomorskiej 1939-1945, Toruń 1996, cz. 2, s. 160-161, kserokop. K. 2 s. 8-9





Nowaczyk Henryk, M. Arciszewski - dziennikarz i wywiadowca, Michał  
w. Jodłowski Batorycki o dn. 19 czerwca 1987.

10/1

# M. Arciszewski — dziennikarz i wywiadowca

## »Michał«



zob. Biał. 19/6.87.

Zmagania wojenne w armijnych sztabach przypominają grę w szachy. O powodzeniu decyduje nie tylko waleczność żołnierza, broń i amunicja ale także umiejętność przewidywania ruchów przeciwnika a więc wyprzedzanie, blokowanie, kamuflaż...

Wywiad odegrał na wszystkich frontach II wojny światowej swą znamioną rolę, popartą bohaterstwem i bezgranicznym poświęceniem wielu bezimiennych żołnierzy „cichego frontu” — walki na mózgi.

**P**OLSKI wywiad ma na tym polu ogromne zasługi. Znane są działania wywiadowcze mające na celu zniszczenie V-1 i V-2, akcja „N” i inne. Przez cały okres okupacji z Mazowsza, Pomorza czy Śląska płynęły w eter tysiące słów, których wartość bojową można przeliczać na miarę dywizji i armii.

Wiele kart z dziejów walki na „cichym froncie” pozostało dotąd nieznanych. Archiwa niechętnie udostępniają dokumenty na ten temat. Często czas zaciera wszelkie ślady...

Jedną z grup wywiadowczych pracujących na rzecz wschodniego teatru II wojny światowej, była grupa „Michał”, dowodzona przez gdyńskiego dziennikarza kpt. Mikołaja Arciszewskiego. O znaczeniu tej grupy wywiadowczej niech świadczy wypowiedź byłego niemieckiego oficera Abwähry o nazwisku Harry Pieper:

Po rozszyfrowaniu kilkuset depeasz przechwyconych przez hitlerowski kontrwywiad „okazało się, że depeasz obrażają bezbłędnie całe niemieckie przegrupowanie do letniej ofensywy 1942 r... Niemiecka ofensywa w kierunku Kaukazu nie mogła rozpocząć się w terminie, za bardzo Timoszenko przemieścił nasze pozycje wyjściowe. Mógł to uczynić tylko i jedynie dzięki danym, które dostarczyli Arciszewski, grupy „Rote Kappelle” i „Rote Dre”. Zamiast 25 maja armia niemiecka rozpoczęła marsz dopiero 4 lipca, sześć tygodni później”.

Kim był Mikołaj Arciszewski, późniejszy dowódca wywiadowczej grupy „Michał”?

Urodził się w Wilnie w 1908 roku. Po latach rodzice Mikołaja przenieśli się do Wielkopolski, gdzie gospodarowali na niewielkim majątku w Miedzichowie. Po maturze studiował Arciszewski prawo na Uniwersytecie Poznańskim i już wówczas interesował się dziennikarstwem. Jego pierwszą redakcją był oddział „Dnia Pomorskiego”. Jednakże zawodowo rozwinął się dopiero w Gdyni, w której zamieszkał w 1934 roku. Starczy gdyńskie pamiętają redaktora Arciszewskiego z tekstów zamieszczanych w „Gazecie Morskiej”, a następnie w „Torpedzie” i „Kurierze Batorykim”.

Zajmując się głównie publicystyką społeczno-polityczną dostrzegł Arciszewski nadciągającą burzę wojenną oraz śmiertelne niebezpieczeństwo grożące Polsce i Europie ze strony hitlerizmu. Sądził należy że owa rozległa wiedza z tej dziedziny zdecydowała później o wyborze niebezpiecznej drogi walki z okupantem.

Najpierw był jednak normalny front — kampania wrześniowa, w której uczestniczył w stopniu najpierw porucznika, zaś potem kapitana.

Po kapitulacji stolicy nie oddał się do niewoli i po

wielu tarapatkach przedostał się do Wilna, gdzie został internowany w obozie Kaisaria.

W lecie 1940 roku — jak wspomina jeden z żyjących członków grupy „Michał” prof. Donald Steyer z Uniwersytetu Gdańskiego — został Arciszewski wraz z innymi polskimi oficerami przebywającymi na Litwie, Łotwie i Estonii internowany w Koziełsku. Tam też z inicjatywy kilkunastu oficerów świadomych aktualnej sytuacji politycznej i militarnej oraz potrzeby ułożenia stosunków z naszym wschodnim sąsiadem zorganizowano grupę, która przyjęła nazwę Lewicy Demokratycznej. Duchowym przywódcą tej grupy został właśnie Arciszewski. Jeden z internowanych, późniejszy zastępca dowódcy pułku myśliwskiego „Warszawa” Medard Konieczny pisze o spotkaniu członków „lewicy” z oficerami radzieckimi. Arciszewski „w długim wywodzie starał się udowodnić, że wojna niemiecko-radziecka jest nieunikniona i wybuch jej jest bardzo bliski”.

Przewidywania Arciszewskiego miały się wkrótce sprawdzić. Wobec postępujących w szybkim tempie wojsk niemieckich radziecki sztab obrony stanął przed koniecznością uruchomienia sprawnych szkieletów wywiadu tzw. dalekiego zasięgu. W organizowaniu tych komórek uczestniczyła także spora grupa oficerów — ochotników z Lewicy Demokratycznej. Rozpoczęło się intensywne szkolenie, zaś jego tempo nie zawsze uwzględniało utrzymanie wysokiego poziomu. Jako pierwsza kurs ukończyła 5-osobowa grupa pod dowództwem kpt. Mikołaja Arciszewskiego. W jej skład weszli ponadto ppor. Zbigniew Romanowski (zastępca dowódcy), ppor. Igor Mickiewicz (radiotelegrafista) oraz ppor. Jerzy Ziółkowski i ppor. Stanisław Wiński.

Grupę, która przyjęła kryptonim „Michał” zrzucono w nocy z 16 na 17 sierpnia 1941 roku z samolotu Li-2 niezbyt szczęśliwie, gdyż koło Łodzi w powiecie piotrkowskim zamiast w GG. W dodatku okoliczne wsie były w dużej części zamieszkałe przez osadników niemieckich. Na początku jednak szczęście im sprzyjało. Udało się też przejść przez „zieloną granicę” i wkrótce uruchomić łączność radiową z centralą.

Arciszewski był człowiekiem znanym w Warszawie. W stolicy znalazło się też wiele osób wygnanych z terenów Pomorza oraz Gdyni. Dlatego nie miał trudności z nawiązaniem kontaktów i montowaniem siatki wywiadowczej, która początkowo miała penetrować rejon: Gdynia, Gdańsk, Poznań, Toruń, Kutno. Szczegół nie aktywna była grupa młodych, byłych uczniów gimnazjum i liceum gdyńskiego, którzy znaleźli się w Warszawie: Franciszek Kamrowski, Jerzy Tomaszunas, Bogusław Kopka, Tadeusz i Andrzej Zupańscy, Jerzy Czapliski i bracia Horszowscy. W Toruniu kontakt z grupą nawiązali Donald i Włodzimierz Steyerowie — synowie komandora Steyera, dowódcy obrony Helu.

Jak wspomina żyjący do dziś zastępca dowódcy grupy Zbigniew Romanowski (zamieszkały w Białymstoku), właśnie szerokie znajomości Arciszewskiego kolidowały z zasadami pracy wywiadowczej, chociaż a aresztowaniu Arciszewskiego i kilku współpracowników mógł zdecydować zwykły przypadek. Pan Romanowski nie wyklucza także zdrady jednego z kurierów. Niezgodnie z zasadami konspiracji trwały też сеанse nadawcze. Po prostu zbyt długi czas nadawania ułatwiał wykrycie radiostacji.

Tak też się stało 27 lipca 1942 roku. Pod wille w Józefowie koło Warszawy, z której nadawano kolejny komunikat podeszła znieczeka duża grupa żandarmerii. Młody chłopak Bogusław Kopka pierwszy zauważył kordon i zaalarmował kolegów zdołał zbiec. W tym czasie Arciszewski, Mickiewicz i obecna w lokalu Irmina Krupowicz niszczyli szyfry. W wyniku strzelaniny Arciszewski i Irmina Krupowicz zostali ranni, zaś Mickiewicz próbował dokonać samobójstwa.

Siedztwo trwało bardzo długo, gdyż Niemcy mieli nadzieję rozszyfrowania całej grupy. Nikt jednak z tej trójki nikogo nie wydał. 11 maja 1943 roku wprowadzono Mikołaja Arciszewskiego z Pawiaka na drugą stronę ulicy i rozstrzelano. Nie uniknął też śmierci Igor Mickiewicz. Irmina Krupowicz przeszła zaś gehennę w Majdanku i Buchenwaldzie.

Grupa „Michał” przestała wprawdzie istnieć, ale większość jej członków kontynuowała walkę w szeregach innych ugrupowań polskiego podziemia.



Biblioteka Fundacji „Archiwum Pomorza Ami Wojny”  
w Toruniu - autor (M. Wojciechowski)  
Toruń, 14 I 1997

II/12

ROCZNIK TORUŃSKI TOM 23/1996 ROK

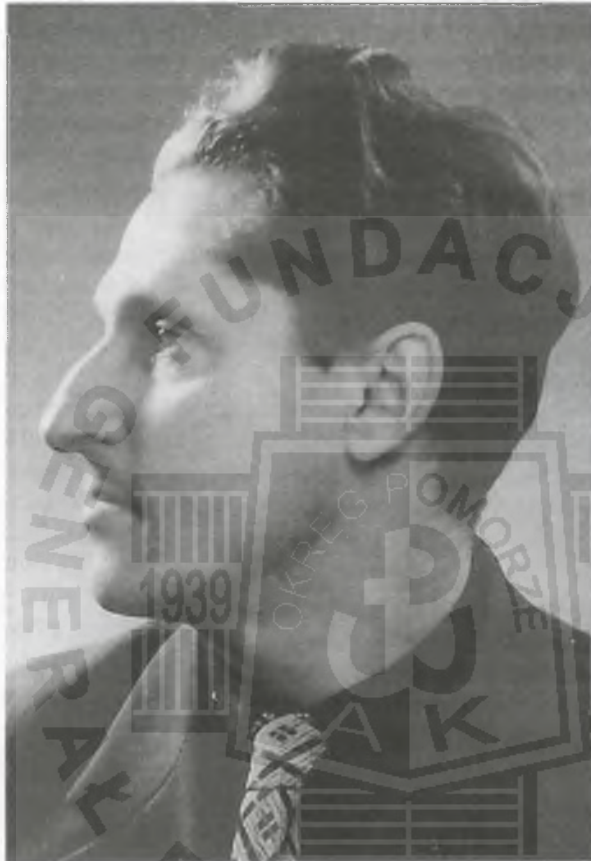
## Profesor Donald Steyer (1921–1994)

*Mieczysław Wojciechowski*

Prof. dr hab. Donald Steyer przez całe życie był uczuciowo związany z Pomorzem, w tym głównie z rodzinnym Toruniem i morzem, do którego Rzeczpospolita uzyskała dostęp w roku 1920 oraz powtórnie w 1945 r.

Urodził się w Toruniu 17 VII 1921 r. w rodzinie inteligentkiej – ojciec, Włodzimierz, był oficerem zawodowym, m.in. pełnił funkcję komendanta Portu Wojennego w Gdyni, a od 1938 r. był dowódcą Rejonu Umocnionego Hel. W 1922 r. rozpoczął się okres częstych zmian miejsca zamieszkania rodziny Donalda Steyera, wynikający ze specyfiki pracy jego ojca. Przebywali kolejno w Oliwie (1922), Wejherowie (1923), we Francji (Tulon – 1924–1926), na Oksywiu (Gdynia 1926–1930), w Jugosławii (Opatija – 1930). W 1930 r. rodzina Donalda Steyera powróciła do Gdyni, gdzie przebywała do października 1939 r. Tutaj uczył się w Szkole Powszechnej nr 1 (1930–1934), a od roku 1934 rozpoczął naukę w Gimnazjum Towarzystwa Szkół Średnich, w którym uzyskał tzw. małą maturę. Wybuch wojny we wrześniu 1939 r. przerwał mu naukę w szkole średniej – rozpoczął się nowy etap w jego życiu, polegający na czynnym udziale w walce z hitlerowskim okupantem, początkowo na terenie Torunia (przybył tu wraz z rodziną 26 X 1939 r.), następnie w okupowanej Warszawie. W Toruniu od 1941 r. był członkiem konspiracyjnej organizacji „Grunwald”, równocześnie uczestniczył w działalności grupy dywersyjno-wywiadowczej „Michał” w latach 1941–1942, operującej na terenie Torunia i Warszawy. Dzięki tym kontaktom konspiracyjnym udało mu się przenieść do Warszawy (10 IV 1942), gdzie ukończył szkołę średnią (maturę uzyskał na tajnych kompletach w dniu 27 VI 1942), a jednocześnie związał się z Armią Krajową. W latach 1943–1944 był członkiem plutonu szkoleniowego por. „Romana”, działającego w Śródmieściu i na Ochocie.

Oddzielną kartę, chlubną w biografii Donalda Steyera, stanowi jego udział w Powstaniu Warszawskim. Rozpoczął on swoją działalność w do-



Donald Steyer  
(1921-1994)  
Fot. A. Czarnecki

bie powstania w dniu 1 VIII 1944 r. na Placu Trzech Krzyży, jako członek Sekcji Wypadowej I Plutonu dowodzonego przez ppor. „Kłosa” (M. Kostanecki), w batalionie mjr. „Miłosza” (Stefan Jastrzębski) w ramach Zgrupowania „Śródmieście - Południe” (dow. ppłk „Sławbor”). Brał bezpośredni udział w walkach w rejonie Placu Trzech Krzyży, przy opanowaniu budynku Gimnazjum im. Królowej Jadwigi (gmach „Soldatenheim” w okresie okupacji), wyróżnił się w walkach o utrzymanie łączności między Śródmieściem i Czerniakowem, uczestniczył w zdobyciu i utrzymaniu terenu Szpitala Św. Łazarza, walczył w rejonie Alei na Skarpie. Ostatnią udokumentowaną akcją zbrojną, w której bezpośrednio

11/4

uczestniczył D. Steyer, był udział w zajęciu i obronie budynku YMCA. Za bohaterski udział w pracy podziemnej i w Powstaniu Warszawskim został odznaczony wysokimi odznaczeniami bojowymi: Krzyżem „Virtuti Militari” V kl., Krzyżem Walecznych, Krzyżem Partyzanckim, Medalem za Warszawę.

Po upadku Powstania opuścił wraz z innymi oddziałami powstańczymi Warszawę (5 X 1944), został umieszczony w obozie w Ożarowie, po czym przeniesiony do stalagów (obozów jenieckich): X B w Sandbostel, XVIII A w Wolfsberg (XI 1944–III 1945) i XVIII C w Markt Pongau (od III 1945). Po wyzwoleniu stalagu przez 101 Dywizję Spadochronową USA w dniu 5 V 1945 r., zgłosił się do służby wojskowej w II Korpusie we Włoszech, wchodzącym w skład Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Jako żołnierz 17 Kompanii Zaopatrywania II Korpusu (miejsce postoju – San Basilio w Apulii), był m.in. bezpośrednim uczestnikiem ceremonii poświęcenia cmentarza żołnierzy polskich pod Monte Cassino (1 IX 1945). W okresie od 19 XI 1945 do czerwca 1946 r. był słuchaczem Szkoły Podchorążych, po ukończeniu której został awansowany do stopnia starszego sierżanta podchorążego. Od września do końca listopada 1946 r. przebywał jako polski żołnierz na terenie Wielkiej Brytanii. W tym okresie brytyjskie władze wojskowe nadały mu w uznaniu zasług wojennych odznaczenie bojowe „War Star”, a dowództwo wojska polskiego w Wielkiej Brytanii pozytywnie zweryfikowało przyznane mu uprzednio odznaczenia Krzyż „Virtuti Militari” i Krzyż Walecznych.

W tym okresie Donald Steyer podjął decyzję o powrocie do Polski. W dniu 29 XI 1946 r. w porcie Glasgow na pokładzie statku „Marine Raven” rozpoczął podróż do kraju, zakończoną w porcie gdyńskim. Osiadł na stałe w rodzinnym Toruniu, gdzie rozpoczął studia. Początkowo przez krótki okres zainteresował się filozofią (III–IV 1947), wkrótce jednak na stałe związał się ze studiami prawniczymi (Wydział Prawno–Ekonomiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), które ukończył w roku 1951. Jeszcze jako student rozpoczął karierę naukową, podejmując na IV roku studiów (od IX 1950) pracę w charakterze zastępcy asystenta w Katedrze Teorii Państwa i Prawa, a w roku akademickim 1951/1952 powołano go na stanowisko młodszego asystenta w tejże Katedrze.

Po likwidacji Wydziału Prawno–Ekonomicznego Donald Steyer przeszedł w 1953 r. do pracy w Zakładzie Historii Pomorza Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. Tutaj napisał i obronił swoją pracę doktorską (obrona pracy doktorskiej w Instytucie Historii PAN w War-



11/5/2

szawie w roku 1958, temat pracy: „Problemy robotnicze Gdyni 1926–1939”, promotor: prof. F. Ryszka) oraz odbył kolokwium habilitacyjne (w 1961 r., temat rozprawy habilitacyjnej: „Organizacje robotnicze na terenie województwa pomorskiego w latach 1920–1939”). Po habilitacji powrócił na UMK, początkowo pracował na stanowisku docenta w Instytucie Historii UMK, a od roku 1968 na stanowisku profesora nadzwyczajnego. W okresie zatrudnienia na UMK pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji: prodziekana Wydziału Humanistycznego (1962–1964), dziekana Wydziału Humanistycznego (1964–1969), zastępcy dyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki (1969–1970).

W 1971 r. prof. Donald Steyer przeniósł się do Gdańska, gdzie na miejscowym Uniwersytecie objął kierownictwo Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego (od 1970 r.), a w latach 1974–1978 pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawa i Administracji. Tu w roku 1975 otrzymał nominację na stanowisko profesora zwyczajnego. Przejście prof. Steyera do Gdańska nie było przejawem jakiegokolwiek niechęci do rodzinnego Torunia, nie było też dziełem przypadku. Prof. Jerzy Serczyk we wspomnieniu pośmiertnym o prof. Steyerze, opublikowanym na łamach toruńskiego dziennika „Nowości”, wyjaśniał sprawę przejścia do Gdańska następująco: „Jego miłość do morza i spraw morskich była przemożna. Nie wyobrażał sobie, żeby można było spędzić wakacje gdzie indziej niż nad morzem – a już najlepiej na Helu. Decyzja przeniesienia się na ostatnie lata życia na Wybrzeże była skutkiem tego umiłowania mare nostrum. Jeżeli Pan Bóg pozwala duszom z zaświatów spoglądać na ziemię, to nie może być wątpliwości, że Donald patrzy w stronę Gdyni i Helu – a może czasem zerknie i w stronę Torunia...”.

Jako pracownik Zakładu Historii Pomorza Instytutu Historii PAN D. Steyer ostatecznie sprecyzował swoje zainteresowania badawcze – dotyczyć one miały spraw Pomorza i morza w XX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia międzywojennego oraz II wojny światowej. Płonem tych zainteresowań były wymienione wyżej rozprawy doktorska i habilitacyjna i wiele drobniejszych opracowań, traktujących o zagadnieniach społecznych, a zwłaszcza o ruchu robotniczym. Prace dotyczące tego kręgu tematycznego mają przede wszystkim charakter inspiratorski, po raz pierwszy bowiem w historiografii polskiej podjęto naukowe badania nad tą tematyką. Wskazać również należy na bogatą podstawę źródłową tych opracowań, co sprawia, że wiele zawartych w nich ustaleń zachowało swoją aktualność po dzień dzisiejszy.



II/6

Równie pionierski charakter miały studia D. Steyera dotyczące losów ludności polskiej na Pomorzu w okresie okupacji hitlerowskiej. I w tym przypadku zapoczątkował on naukowe badania nad polityką okupanta na ziemi pomorskiej, dokumentując w licznych artykułach i przyczynkach różne aspekty tej polityki. Ukoronowaniem tych dociekań była obszerna monografia pt. *Eksterminacja ludności polskiej na Pomorzu Gdańskim w latach 1939–1945*, wydana drukiem w roku 1967 przez Instytut Bałtycki w Gdańsku.

Ostatnią dużą monografią pióra D. Steyera była rozprawa o charakterze syntezy pt. *Półwiecze Polski na morzu*, wydana w roku 1970 przez Wydawnictwo Morskie w Gdańsku. Zaslugą autora było przedstawienie w jednym opracowaniu w sposób skondensowany dorobku i wielu aspektów polskiej polityki i gospodarki morskiej w długim przedziale czasowym, począwszy od odzyskania niepodległości przez Polskę po I wojnie światowej, aż po rok 1970.

Obok pracy naukowej D. Steyer czynnie uczestniczył w życiu towarzystw naukowych i społecznych, związanych z morzem i Pomorzem, a także z jego działalnością wojskową w latach II wojny światowej. Dowodem aktywności prof. D. Steyera i w tej dziedzinie mogą być pełnione przez niego funkcje: przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Toruńskiego” w latach 1971–1974 (pod jego redakcją ukazały się tomy 5–9 Rocznika), przewodniczącego Rady Muzealnej Muzeum Stutthof (od 1968), przewodniczącego Rady Naukowej Polskiego Towarzystwa Nautologicznego w latach 1974–1979. Był też członkiem Stowarzyszenia Marynistów Polskich (od 1968), Światowego Związku Żołnierzy AK i Związku Powstańców Warszawskich.

Dużą aktywność naukową prof. D. Steyera (łącznie opublikował ponad 100 rozpraw, artykułów naukowych, recenzji i prac popularnonaukowych – w tym cztery wyżej scharakteryzowane monografie) oraz społeczną były podstawą uhonorowania go licznymi odznaczeniami i wyróżnieniami. Spośród nich na uwagę zasługują: Krzyż Oficerski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Srebrny Orderu Virtuti Militari, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Partyzancki, Warszawski Krzyż Powstańczy, Medal Komisji Edukacji Narodowej, nagrody I stopnia województwa bydgoskiego (1968, 1969) i wojewody gdańskiego (1977), nagrody resortowe I stopnia (1971) i II stopnia (1977).

W 1991 r. prof. Donald Steyer przeszedł na emeryturę, ale niezależnie od tego nadal utrzymywał kontakty naukowe i dydaktyczne z Uniwersy-

11/7

tetem w Gdańsku, podtrzymywał też więzi ze środowiskiem historyków w Toruniu.

Wspomnieć także trzeba o cechach charakteru prof. D. Steyera, które sprawiały, że cieszył się zarówno w Toruniu jak i w Gdańsku dużą popularnością, otaczany był powszechną sympatią. Prof. Jerzy Serczyk w wyżej wspomnianym artykule następująco zobrazował sylwetkę prof. D. Steyera: „Odważny jako żołnierz, był jednocześnie Donald Steyer człowiekiem z gatunku tych, o których mawiało się dawniej, że można ich do rany przyłożyć. Środowisko naukowe i artystyczne (z tym ostatnim związany był przez też już dziś nieżyjącą żonę Barbarę, znaną w Toruniu malarzkę, absolwentkę i pracownika Wydziału Sztuk Pięknych UMK) bywa nie rzadko terenem konfliktów i ambicjonalnych rozgrywek. Donald Steyer nigdy nie brał w nich udziału, a jego pogodny sposób bycia rozbrajał sytuacje, w których mogły tkwić zarzewia sporów”.

Profesor dr hab. Donald Roman Steyer zmarł w dniu 5 V 1994 r., po pięciu dniach odbył się jego pogrzeb na Cmentarzu Komunalnym w Sopocie. Żegnało go grono współpracowników, przyjaciół i uczniów z Torunia i Gdańska – dwóch miast, z którymi był związany przez całe swoje życie.

B i b l i o g r a f i a: Archiwum UMK, akta osobowe D. Steyera, sygn. K-19a/142; dr Krzysztof Steyer, relacja pisemna o D. Steyerze (w posiadaniu autora); *Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945-1994. Materiały do biografii*, pod red. Sławomira Kalembki, Toruń 1995, s. 648-649; *Sprawozdania TNT*, t. 16, Toruń, s. 49-51; *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, Edycja 3, Warszawa 1993, s. 684; J. Serczyk, *Profesor Donald Steyer (1921-1994)*, *Nowości* 13 V 1994, nr 96 (7328); R. Sudziński, *Profesor Donald Steyer*, *Głos Uczelni*, nr 6 (100), czerwiec 1994, organ UMK, Toruń; M. Wojciechowski, *Donald Roman Steyer (1921-1994)*, *Zapiski Historyczne*, t. 60, 1995, z. 2-3, s. 117-118.





11/18

**Steyer Donald** ps. cyfr. „1613”, „Grom II” (1921-1994), członek grupy wywiadowczej „Michał”, członek NOW pionu wojsk. SN, żołnierz AK.

Urodzony 17 VII 1921 r. w Toruniu; syn Włodzimierza, oficera Polskiej Marynarki Wojennej (późniejszego dowódcy Rejonu Umocnionego Hel, a po wojnie dowódcy Marynarki Wojennej w latach 1947–1950) i Janiny z d. Boczkowskiej. Z racji służbowych przeniesień ojca dzieciństwo i wczesną młodość spędził w kilku miastach Pomorza (Toruń, Wejherowo, Bydgoszcz, Gdynia). Przebywał też razem z rodzicami przez pewien czas we Francji. W latach 1934–1938 uczył się w gimnazjum Towarzystwa Szkół Średnich w Gdyni, uzyskując małą maturę. Pełnił też funkcję prezesa

samorządu szkolnego gimnazjum i liceum TSS w Gdyni i był członkiem ZHP (w 1938 r. ukończył kurs podharc mistrzowski).

We wrześniu 1939 r. jako ochotnik w ramach opl brał udział w obronie Gdyni. W październiku wyjechał do Torunia. Tam nawiązał pierwsze luźne kontakty konspiracyjne z członkami organizacji „Grunwald”. Aktywną pracę konspiracyjną rozpoczął w listopadzie 1941 r. po przyjeździe do Torunia kolegi szkolnego, Franciszka Kamrowskiego, syna b. dyrektora szkoły powszechnej w Gdyni, który przedstawił się jako członek grupy dywersyjno-wywiadowczej, działającej na rzecz organizującej się w ZSRR Armii Polskiej gen. Władysława Andersa. (W rzeczywistości grupa ta związana została w Griażowcu pod Wołogdą przez wojskowy wywiad radziecki i przerzucona do kraju w sierpniu 1941 r. Przyjęła ona kryptonim „Michał”. Kierował nią Mikołaj Arciszewski przedwojenny dziennikarz, wieloletni znajomy rodziny Steyerów). Głównym zadaniem Steyera było zbieranie informacji dotyczących rozmieszczenia wojsk niemieckich, transportów wojskowych oraz obserwacja lotniska w Toruniu. W kwietniu 1942 r. udało mu się wraz z bratem Włodzimierzem wydość z Torunia do Warszawy. Tam nadal współpracował z grupą „Michał”, pomimo pewnych wątpliwości co do jej prawdziwych powiązań. Poprzez kontakty organizacji M. Arciszewskiego włączony został jako „1613” do Narodowej Organizacji Wojskowej, pionu wojskowego Stronnictwa Narodowego. W czerwcu 1942 r. uzyskał maturę na tajnych kompletach. W lipcu 1942 r., po aresztowaniu M. Arciszewskiego i rozbiciu dowodzonej przez niego grupy, Steyer utracił część dotychczasowych kontaktów, ale nadal pozostał członkiem NOW. Kiedy w 1942 r. część NOW — w ramach akcji scaleniowej — włączona została do AK, znalazł się w plutonie szkoleniowym por. „Romana”, działającym na terenie Śródmieścia i Ochoty. W oddziale tym działał do wybuchu Powstania, w którym uczestniczył jako żołnierz Zgrupowania „Śródmieście-Południe”, dowodzonego przez ppłk. Jana Szczurka-Cergowskiego ps. „Sławbor”. Włączony został do plutonu ppor. M. Kostaneckiego ps. „Kłos” z kompanii kpt. Zygmunta Miszczaka ps. „Reda”, wchodzącej w skład batalionu mjr. Stefana Jastrzębskiego ps. „Miłosz”. W czasie Powstania pełnił przejściowo funkcję dowódcy sekcji wypadowej I plutonu. Brał udział w walkach w rej. Placu Trzech Krzyży, w zajęciu budynku Gimn. Królowej Jadwigi (Soldatenheim), Instytutu Głuchoniemych, w zdobyciu i obronie terenu Szpitala Św. Łazarza

11/9  
oraz w walkach o budynek YMCA i przy Al. Na Skarpie. Opuścił Warszawę wraz z oddziałem w dniu 5 X 1944 r. Osadzony został w obozie przejściowym w Ożarowie, skąd wywieziono go do Stalagu X B Sandbostel. Od listopada 1944 r. przebywał w Stalagu XVIII A Wolfsberg, a od marca 1945 r. w Stalagu XVIII C Markt Pongau.

W maju 1945 r. został uwolniony z obozu przez amerykańską 101 Dyw. Spadochronową. W sierpniu 1945 r. wyjechał do Włoch i znalazł się w II Korpusie. Otrzymał przydział do 17 Komp. Zaopatrywania, stacjonującej w San Basilio. We wrześniu 1946 r. przeniesiony został do W. Brytanii. W listopadzie tegoż roku powrócił do Polski. Po ukończeniu studiów prawniczych (historia państwa i prawa) na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, był wieloletnim pracownikiem naukowym i dziekanem Wydziału Humanistycznego tej uczelni. Od 1971 r. był pracownikiem naukowym i dziekanem Wydziału Prawa Uniwersytetu Gdańskiego. Był członkiem TNT i PAN. Zmarł 5 V 1994 r. w Sopocie i tam pochowany na cmentarzu przy ul. Malczewskiego

Odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V kl. i Krzyżem Walecznych (1944).

Żonaty od 1947 r. z Barbarą Zell (1925–1988), z którą miał syna Krzysztofa (ur. 1950 r.) mieszkającego obecnie w Sopocie.

AP AK, T.: Majewski Cz. (tu błędna informacja o utworzeniu przez Steyera samodzielnej grupy pod krypt. „Szczur”; „Szcurem” nazywany był on sam przez kolegów na początku pobytu w Toruniu); Kalendarium życia D. Steyera (rps w zbiorach autora); Komorowski K., *Leksykon...* (tu ta sama błędna informacja); Nakielski H., *Jako i my odpuszczamy*, Warszawa 1989, s. 33–34; Steyer D., *Mikołaj Arciszewski — dziennikarz i żołnierz*, Roczn. Gdyński R. 5: 1984, s. 160–163; Waszkiewicz Z., *Z dziejów ruchu oporu w Toruniu i powiecie toruńskim podczas okupacji hitlerowskiej*, Roczn. Toruński R. 15: 1980, s. 51–69 (tu ta sama błędna informacja o samodzielnej grupie młodzieżowej oraz błędny ps. konspiracyjny Steyera „Szczur”).

Krzysztof Steyer

Słow. biogr. konspiracji  
pomorskiej 1939–1945, Toruń 1996,  
s. 2



T. N: 885 / 1585 Tom.

Tomini

Steyer Donald

V. Party informacyjne  
k. 8

Steyer Donald  
Donald Steyer

TORUN  
AK PAA

zob. telex NT/HN/D/50 2 52

Przy Polstary Armii Podziemnej (PAP) grupa wojskowa  
Gromada z KOP w Toruniu i miastach; działalność  
drużyna młodzieńcza 15-18 osób ok. 20 osób w dniu 14-17  
kierowana bezpośrednio przez podchorążego Donalda Steyera  
ps. "Sęp" obecny prof. UMK w Toruniu. Młodzież ta  
zajmowała się rozpoznaniami w dziedzinie inżynierii i nauki  
- ośrodek radiowy i stacje zagromadzone, obronienie wiadomości  
o stanie liczebnym i rozmieszczeniu wojskowych i  
policyjnych w okupanta oraz o ruchu transportów  
wojskowych miedzynadobrowolnych na wchód oraz dostarczaniem  
placówek organizacyjnych chemikali i stalowej opłatek  
do celów sabotażowych itp.

usg.



+ prof Steyer Donald 2  
referat kwalifikacji i źródła ruchu oporu 11  
swent. H. Ciechanowski  
negatywne opinie prof Sedunowicza  
w sprawie działalności przekonn-  
mistycznej

Zmar

AK

Steyer Donald

Towin

2

3

brat jego kuzyna, synowie Komando  
-na Steyer dowódcy obrony Helu. Działali  
to siatce rozwiadowczej M. Frickera

Stowaczyk H., M. Frickera, dziennikar, rozwiad-  
dowca, Michał; Dr. Bałt. 1984, z du. 19.06,  
(AP AK, Zbiory Ł. Kopec, t. 5)

J. K.



TORUŃ  
GRUNWALD  
PAP 4

STEYER

ps. SZCZUR

d-ca Wojennej Grupy Młodzieżowej "GRUNWALD"  
w Toruniu, do której od czerwca 1941r. należał  
m.in. Zygfryd Stachurski, ps. Szarmot.

Archiwum:

Teczka osb. Z. Stachurskiego  
APTOR. 20XBOU10, spis 3/583,  
s. 20

KAROL. 94

Toruni, 10-100  
Świeca Demokrat.

Steyer Donald

wiosną 1942 r. razem z bratem przedo-  
stali się z Torunia do Ło-Ło, tam kon-  
tynuowali naukę, w tym czasie wzięli  
prace z M. Arciszewskimi.

Łasiewicz Pomocnik... s. 16

J. K. - 1994



Towar 6

Stejer Donald, ps. Czornik  
mg'oz. odpowiedzialny literackiej grupy, miodowozom,  
składającej się z ok. 20 osób w wieku 14-17 lat,  
a podporządkowaną grupie wojskowej „Grunwald-  
-VIII KOP”. Zadaniem tej drużyny było wspor-  
towanie wiadomości z następującego radiowego, zbro-  
niamie wiadomości dot. stanu i rozmieszczenia  
sił wojsk. i policyjnych okupanta oraz trans-  
portów wojskowych i dostarczanie materia-  
łów dla celów sabotażowych.

Nawiązanie z 2 drugimi numerami operacji... Roczn. 16. 15

5.64/65  
51-69

KP-94

TORUN  
7

STEYER DONALD

Łob. 4. Lesonty radwickie - relacja  
Heleny Mikulowskiej

1976



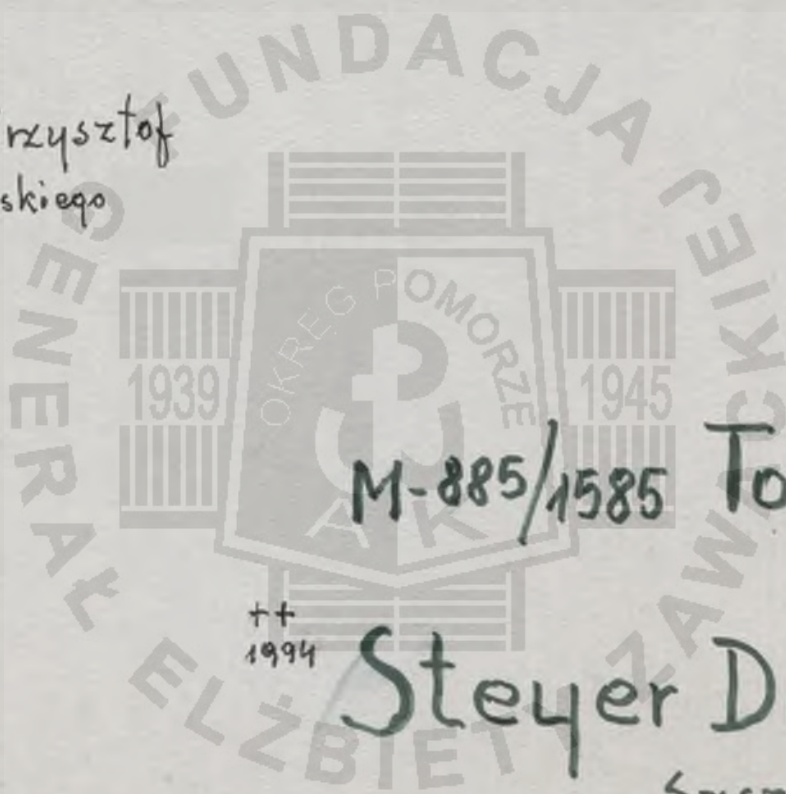
YORUN  
8

STEYER DONALD

Notatkę zebrała BZ (26.02.96)  
dot. pracy inżynierskiej D. Steyera  
w siołce Arciszewskiego (ziemia  
L. Kopeć, "Wiennik Bałtycki" 1987)

18/96

syn. Steyer Krzysztof  
Sopot, Żeromskiego



M-885/1585

Toruń-W-wa  
PAP Grunw.

++  
1994

Steyer Donald

"Szczer"

Steyer Donald

